

ירושלים, כ"ו בניסן, התשע"ו
4 במאי 2016
127/2016

השבוע צוין "יום הפועלים הבינלאומי" מה באמת מצב רמת החיים החומרית בישראל? נתוני העושר הלאומי של ישראל, מתוך הדוח הממשלתי למדדי איכות חיים, קיימות וחוסן לאומי

Material Well-being and National Wealth Statistics from the First Governmental Report on Well-being, Sustainability and National Resilience

- ההכנסה הריאלית הלאומית הפנויה לנפש עלתה בשנת 2014 ב-1.7% לעומת השנה הקודמת והגיעה לרמה הגבוהה של 119% ביחס לשנת 2000.
- בשנת 2014 החוב הממשלתי כאחוז מהתמ"ג בישראל (65%) היה נמוך מהחוב של צרפת (85%), ספרד (88%), הממלכה המאוחדת (94%), ארצות הברית (98%) ואיטליה (127%), אך גבוה בהשוואה לגרמניה (48%), צ'כיה (46%), שוודיה (44%), טורקיה (37%), שווייץ (21%) ונורבגיה (17%).
- בין השנים 2008-2011 חלה עלייה מתונה באי-השוויון בהכנסות נטו בישראל (מדד ג'יני), ולאחר מכן חלה ירידה במדד עד שנת 2013. אולם, למרות מגמת הירידה במדד ג'יני, בהשוואה הבינלאומית ליתר מדינות ה-OECD, ישראל ממוקמת במקום גבוה יחסית לפני ארצות הברית, טורקיה, מקסיקו וצ'ילה.
- בשנת 2013 ההכנסה הכספית השנתית נטו לנפש סטנדרטית הייתה 91,604 ש"ח, והיא עלתה ב-5% לעומת השנה הקודמת, במחירי 2013. בתוך כך, ההכנסה הכספית השנתית נטו לנפש סטנדרטית במשקי בית יהודיים גבוהה פי שניים מאותה הכנסה במשקי בית ערביים.
- בשנת 2013 החוב של משקי בית כאחוז מהתמ"ג בישראל (47%) היה נמוך באופן משמעותי בהשוואה לרוב מדינות ה-OECD; לדוגמה, ספרד (79%), צרפת (63%), גרמניה (56%) ואיטליה (49%). עם זאת, בכמה מדינות נרשם חוב משקי בית קטן לעומת ישראל; לדוגמה, פולין (35%), סלובקיה (32%) והונגריה (31%).
- 58% מבני 20 ומעלה היו מרוצים ממצבם הכלכלי בשנת 2014. גברים ונשים בשיעור דומה (59% ו-57% בהתאמה). יהודים מרוצים ממצבם הכלכלי יותר מערבים (60% לעומת 48%, בהתאמה).

[דף "מדדי איכות חיים, קיימות וחוסן לאומי" באתר הלמ"ס.](#)

הפרסום "[מדדי איכות חיים, קיימות וחוסן לאומי](#)".

דוח מדדי איכות חיים, קיימות וחוסן לאומי 2013-2014, שהושק בכנסת ישראל בחודש מרץ 2016, עונה על השאלה "איך החיים באמת בישראל?". הדוח מספק תמונה רחבה על מצב המשק, החברה והסביבה בארץ, בהתייחסות לכלל התחומים שתורמים לאיכות החיים. את מסקנות הדוח גיבשו יותר מ-200 מומחים ממשרדי הממשלה, מבנק ישראל ומהמוסד לביטוח לאומי, חוקרים ואקדמאים ובכירי המגזר הציבורי, בהנחיית הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המועצה הלאומית לכלכלה והמשרד להגנת הסביבה. כל זאת בליווי מקצועי של ה-OECD, ובשיתוף מקיף של הציבור הישראלי.

תחום רמת החיים החומרית הוא אחד מ-11 תחומי איכות חיים נבחרים. התחום כולל מדדים אובייקטיביים ומדדים סובייקטיביים ומתייחס לסוגיות כגון חוב ציבורי ופרטי, חוב של משקי בית, אי-שוויון בהכנסות, הכנסה לאומית, צריכה אינדיבידואלית ושביעות רצון מהמצב הכלכלי.

צריכה אינדיבידואלית למעשה לנפש

המדד מספק מידע על רמת החיים החומרית בפועל. לשם כך הוא בוחן לא רק את הצריכה הפרטית של משקי הבית, אלא גם צריכה של מוצרים ציבוריים שונים המסופקים למשקי הבית, וכן שירותים שאינם מתומחרים בכסף, כגון, במקרים מסוימים, שירותי חינוך, בריאות ומשק בית. הוצאה לצריכה של משקי בית מוגדרת כהוצאות משקי בית בארץ ובחו"ל על סחורות ושירותים, לרבות מוצרים בני-קיימא, אך למעט רכישה של בתי מגורים. הכיוון הרצוי למדד הוא עלייה.

- הצריכה האינדיבידואלית במחירים שוטפים הסתכמה בשנת 2014 ב-89.5 אלף ש"ח לנפש לעומת 55.2 אלף ש"ח בשנת 2000.
- הצריכה האינדיבידואלית לנפש במחירים קבועים עלתה בשנת 2014 ב-1.4% לעומת השנה הקודמת והגיעה לרמה של 121% ביחס לשנת 2000.
- בין השנים 2000-2014 הוצאה לצריכה של משקי בית לנפש עלתה ב-23.4% בהשוואה לעלייה קטנה יחסית של 10.1% בהעברות סוציאליות בעין למשקי בית לנפש.
- בשנת 2013 הצריכה האינדיבידואלית לנפש על בסיס שווי של כוח הקנייה הגיעה בישראל ל-22.4 אלף דולר ועמדה על כ-81% מממוצע מדינות ה-OECD.

הכנסה ממוצעת לנפש סטנדרטית, נטו¹

הכנסה והתפלגות של הכנסות של משקי בית ומשפחות הן מדדים בסיסיים המבטאים רמת חיים וחלוקת מעמדות בחברה. ההכנסה משקפת את היכולת של משקי הבית והפרטים לרכוש שירותים ומוצרים כדי לשפר את איכות חייהם ואת רווחתם החומרית בכל התחומים - חינוך, תרבות, דיור ובריאות. הצגה של חלוקת הכנסות משקפת את השפעת התרומה של ההתערבות הממשלתית ואת תכניות המדיניות לטיפול באוכלוסייה החלשה יותר ולהגברת השוויון בחלוקת הכנסות. כלכלה בריאה וצומחת היא כלכלה שבה יש שוויון בחלוקת הכנסות ודאגה לאוכלוסייתה החלשה יותר.

הכיוון הרצוי למדד הוא עלייה בהכנסה.

¹ הכנסה כספית נטו כוללת את סך ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו של משק הבית לאחר ניכוי של תשלומי החובה - מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות ממלכתי. הכנסה זו כוללת הכנסה שוטפת מעבודה שכירה או עצמאית, מרכוש, מריבית או מדיבידנדים, מתמיכות ומקצבאות ממוסדות ומפרטים, הכנסות מפנסיות וכל הכנסה שוטפת אחרת. הכנסה זו אינה כוללת תקבולים חד-פעמיים או הכנסות לא כספיות. הכנסה כספית כלכלית היא הכנסה שמקורה בהכנסות של בני משק הבית מעבודה עצמאית ושכירה ובהכנסה מהון לפני תשלומי העברה והמסים; כלומר, היא מייצגת את הכנסת הפרט או המשפחה לפני התערבות הממשלה במסים או במתן קצבאות ותמיכות.

משק בית הוא הגדרה ליחידה כלכלית; כלומר, קבוצה של אנשים או בודדים שחיים מרבית ימות השבוע בדירה אחת, ולהם הוצאה משותפת על מזון. נפש סטנדרטית היא יחידה במשק הבית שהוצאותיה נאמדו בהתחשב במשקל הכלכלי הפוחת של כל נפש שמיתוספת למשק הבית. גישה זו מייחסת לכל נפש נוספת במשפחה השפעה שולית קטנה יותר מבחינת העומס המוטל על תקציב המשפחה (יתרונות לגודל). הכנסה לנפש סטנדרטית היא סך כל ההכנסות של משק הבית (נטו, ברוטו או כלכלית) מחולק במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית. חישוב זה מתבצע כדי לנטרל את היתרון לגודל שיש במשפחות גדולות ולהשוות את כל משקי הבית לפי אותו בסיס.

בנתונים להלן הותאמו הנפשות הסטנדרטיות להגדרות ה-OECD, שלפיהן מספר הנפשות התקניות מחושב כשורש של מספר הנפשות בפועל. כך, למשל, מספר הנפשות התקניות של משפחה בת ארבע נפשות הוא 2 ושל משפחה בת שמונה נפשות הוא 2.83 וכן הלאה.

- בשנת 2013 ההכנסה הכספית השנתית נטו לנפש סטנדרטית הייתה 91,604 ש"ח, והיא עלתה ב-5% לעומת השנה הקודמת, במחירי 2013.
- ההכנסה הכלכלית השנתית לנפש סטנדרטית הייתה 108,341 ש"ח, והיא עלתה ב-8.2% לעומת השנה הקודמת, במחירי 2013.
- ההכנסה הכספית השנתית נטו לנפש סטנדרטית במשקי בית יהודיים גבוהה פי שניים מאותה הכנסה במשקי בית ערביים, וההכנסה הכלכלית השנתית נטו לנפש סטנדרטית במשקי בית יהודיים גבוהה פי שניים וחצי יותר בהשוואה למשקי בית ערביים.
- במשקי בית ערביים חלה עלייה משמעותית יותר בהכנסות לעומת משקי בית יהודיים בין השנים 2012 ל-2013 הודות לגידול משמעותי בשיעורי התעסוקה אצל נשים ערביות בשנים אלו (לפי המוסד לביטוח לאומי (2013): ממדי העוני והפערים החברתיים-דוח שנתי. המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון. שיעורי תעסוקה)
- בפילוח לפי קבוצות גיל ההכנסה הכספית הגבוהה ביותר היא בקבוצת הגיל 51-65, והנמוכה ביותר בקרב צעירים וקשישים - בקבוצות הגיל 0-25 ומעל 75. בכל קבוצות הגיל, למעט קבוצת הגיל מעל 75, חלה עלייה קלה בהכנסה בשנת 2013 לעומת השנה הקודמת.
- בהכנסה הכלכלית ניכרים יותר הפערים בהכנסה בקבוצות הגיל. הכנסה זו איננה כוללת קצבאות, ולכן הכנסות הקשישים לפיה הן הנמוכות ביותר פרט לעובדה שרכיב הכנסותיהם משכר נמוך יותר באופן כללי.
- השינויים במגמות של ההכנסה הכלכלית דומים למגמות ההכנסה הכספית.

מדד ג'יני לאי-שוויון בהכנסות נטו

מדד ג'יני הוא מדד מקובל למדידת אי-השוויון בחלוקת ההכנסות בין משקי בית. מדד זה מקבל ערכים בין "0" לציון שוויון מלא לבין "1" לציון אי-שוויון מלא.

אחד המדדים המקובלים לבחינת אי-שוויון הוא מדד ג'יני לפי הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית. הכיוון הרצוי למדד הוא ירידה.

- בין השנים 2008-2011 חלה עלייה מתונה באי-השוויון, ואילו לאחר מכן חלה ירידה במדד: מ-0.371 בשנת 2012 ל-0.360 בשנת 2013.
- למרות מגמת הירידה במדד ג'יני בישראל, בהשוואה הבינלאומית ליתר מדינות ה-OECD ישראל ממוקמת במקום גבוה יחסית לפני ארצות הברית, טורקיה, מקסיקו וצ'ילה.

הכנסה ריאלית לאומית פנויה לנפש

ההכנסה השוטפת של משקי הבית היא הבסיס לצריכה ולחיסכון ולרמת החיים החומרית שלהם.

הכנסה ריאלית לאומית פנויה מהווה את סך המשאבים הכלכליים של המדינה העומדים לרשותה לצורך התפתחות החברה המודרנית ורווחת תושביה.

הכנסה ריאלית לאומית פנויה מוגדרת כתוצר מקומי גולמי בתוספת הכנסות והעברות נטו מחו"ל ובתוספת רווח (או הפסד) מתנאי הסחר עם חו"ל.

הכיוון הרצוי למדד הוא עלייה.

- ההכנסה הריאלית הלאומית הפנויה לנפש הסתכמה בשנת 2014 ב-134.7 אלף ש"ח במחירי השנה הקודמת.
- ההכנסה הריאלית הלאומית הפנויה לנפש עלתה בשנת 2014 ב-1.7% לעומת השנה הקודמת והגיעה לרמה של 119% ביחס לשנת 2000
- ההכנסה הריאלית הלאומית הפנויה לנפש הייתה במגמת ירידה משנת 2001 עד שנת 2003 (97%), במגמת עלייה עד שנת 2007 (110%), במגמת ירידה בשנת 2008 (108%) ובהמשך במגמת עלייה רציפה עד שנת 2014.
- בשנת 2012 ההכנסה הלאומית הפנויה לנפש על בסיס שווי כוח הקנייה הגיעה בישראל ל-31.9 אלף דולר, והיא עמדה על כ-85% מממוצע מדינות ה-OECD.

חוב ציבורי ופרטי לנפש כאחוז מהתמ"ג, חוב ממשלתי כאחוז מהתמ"ג

חוב ממשלתי מוגדר כהתחייבויות הכספיות העומדות של משרדי הממשלה כלפי הציבור בארץ, גופים עסקיים, פיננסיים ולא פיננסיים וכן כלפי חוץ לארץ. לא נכללו בחישוב החוב התחייבויות שוטפות של הממשלה, למשל לעובדים ולספקים, ולא התחייבויות אקטואריות.

הכיוון הרצוי למדד הוא ירידה בחוב.

- החוב הממשלתי הגיע בשנת 2014 ל-716 מיליארד ש"ח, כ-65% מהתוצר המקומי הגולמי.
- החוב הממשלתי כאחוז מהתמ"ג היה במגמת עלייה משנת 2000 (78%) עד שנת 2003 (92%), במגמת ירידה עד שנת 2008 (70%), במגמת עלייה בשנת 2009 (73%) ובהמשך במגמת ירידה רציפה עד שנת 2014.
- בשנת 2014 החוב הממשלתי כאחוז מהתמ"ג בישראל היה נמוך באופן משמעותי מהחוב של צרפת (85%), ספרד (88%), הממלכה המאוחדת (94%), ארצות הברית (98%) ואיטליה (127%). לעומתן, בכמה מדינות נרשמו רמות חוב ממשלתי נמוכות בהשוואה לישראל; לדוגמה, פולין (51%), גרמניה (48%), צ'כיה (46%), שוודיה (44%), טורקיה (37%), שווייץ (21%) ונורבגיה (17%).

חוב ציבורי ופרטי לנפש כאחוז מהתמ"ג, חוב משקי בית כאחוז מהתמ"ג

חוב משקי בית הוא יתרת ההתחייבויות הפיננסיות של מגזר משקי בית לסוף השנה מול מגזרים אחרים.

משק בית הוא קבוצת אנשים שגרים יחד, מאחדים את רכושם והכנסתם באופן מלא או חלקי וצורכים במשותף סחורות ושירותים מסוגים מסוימים, בעיקר דיור ומזון.

הכיוון הרצוי במדד הוא ירידה.

- חוב משקי הבית הסתכם בסוף שנת 2013 ב-500 מיליארד ש"ח, כ-47% מהתוצר המקומי הגולמי.
- חוב משקי הבית כאחוז מהתמ"ג עלה מ-43% בשנת 2001 ל-50% בשנת 2011 ובהמשך ירד ל-47% בשנת 2013.
- בשנת 2013 החוב של משקי בית כאחוז מהתמ"ג בישראל היה נמוך באופן משמעותי בהשוואה לרוב מדינות ה-OECD; לדוגמה, ספרד (79%), צרפת (63%), גרמניה (56%) ואיטליה (49%). עם זאת, בכמה מדינות נרשם חוב משקי בית קטן לעומת ישראל; לדוגמה, פולין (35%), סלובקיה (32%) והונגריה (31%).

שביעות רצון מהמצב הכלכלי²

שביעות רצון מהמצב הכלכלי הוא מדד בסיסי בהערכת רמת החיים האישית של הפרט. השאלה משקפת את תפיסת הפרט את מצבו החומרי ואת שביעות הרצון שלו מרמת החיים.

המדד מבוסס על שאלה המופיעה בשאלון הגרעין בסקר החברתי החל משנת 2002, והיא מופנית לכלל האוכלוסייה מגיל 20 ומעלה.³

- 58% מבני 20 ומעלה היו מרוצים ממצבם הכלכלי בשנת 2014. 10% היו מרוצים מאוד.
- גברים ונשים מרוצים בשיעור דומה (59% ו-57%, בהתאמה).
- שביעות הרצון עולה עם הגיל: 54% בקרב צעירים בני 20-44, 58% בקרב בני 45-64 ו-69% בקרב מבוגרים בני 65 ומעלה. יהודים מרוצים ממצבם הכלכלי יותר מערבים (60% לעומת 48%, בהתאמה).
- בשנים 2002-2010 חלה עלייה הדרגתית בשיעור המרוצים ממצבם הכלכלי (48%-61%, בהתאמה), ומשנת 2010 נצפתה ירידה הדרגתית עד 53% בשנת 2013, וב-2014 חלה שוב עלתה רמת שביעות הרצון מהמצב הכלכלי האישי ל-58%.

² נוסח השאלה: באופן כללי, האם אתה מרוצה ממצבך הכלכלי? המדד כולל את מי שהשיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".

³ נוסח השאלה: באופן כללי, האם אתה מרוצה ממצבך הכלכלי? המדד כולל את מי שהשיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".